

עבודה זרה יז

ADDENDUM

משה שווערד

א. עיון יעקב (על עין יעקב) עבודה זרה פרק א - לפני אידיהן דף יט עמוד א אות מא

ריב"ל אמר מי שמתגבר על יצרו כאיש. נראה דריב"ל סובר כמ"ד בברכות ובסנהדרין דף צ"ח דגדולים צדיקים יותר מבעלי תשובה ורב עמרם א"ר ס"ל כמ"ד מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד לכך נחא לאוקמה להאי קרא בבעלי תשובה:

ב. ספר מראית העין

דף י"ט · אמר רב עמרם אמר רב אשרי מי שיעשה תשובה כשהוא איש ור' יהושע בן לוי אמר אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש. אע"ב דריב"ל הוזכר בסוף המשנה אין קפידא דנקט הס"ס סכרת רב ברישא ואח"ך דברי ר' יהושע בן לוי דגם רב תנא הוא ופליג והוזכר בכרייתא כסט ר' אבא כנו"ס רכימו האוי' באוק' עמ"ס כקונט' יוסף אומן סי' מ"ו ויהי' דריב"ל שמע מימיה רב עולה דריש לרעתו ומשום אקדמיה ואין כוונתו להאריך.

ובפ"ט המאמר נראה דהכל מוריס דבעלי תשובה עדיפי אך הוא מחלוקת מיוחדת בבעלי תשובה ענמס דרב סבר דמי שחטא ושב כשהוא בחיר נאמר בו אשרי דיש בו מיהא מעלת בעלי תשובה נדוב ימיו היה נדויק גמור וכשמים עלתה ליו"ט אשרי מי שיעשה תשובה כשהוא איש. וריב"ל סבר דיותר חסיד מי שהיה כונה זמן בעל עבירות ואח"ך נתגבר על יצרו וזהו כהן טורח גדול לשוכ אחר שנתקן כחטא וז"ל אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש.

ג. בן יהודה על עבודה זרה דף יט/א

אשרי מי שעושה תשובה בעודו איש. נ"ל בס"ד, כי רב מדבר בעושה תשובה בבחירותו, דהשבח הוא לו מפני שכופה חומרו הקשה, ור' יהושע בן לוי מדבר גם בעושה בזקנותו שיש לו שבח באופן אחר שהוא זקן ומתנהג בדרכי תשובתו כטבע הבחור, דהיינו שלא יעצרנו גשם ושלג וקור וחום, רץ כצבי וקל כנשר לעשות עבודת בוראו, וזהו כאיש, כלומר כטבע הבחור, ואע"פ שהוא עתה אינו בחור אלא זקן. אי נמי ר' יהושע בן לוי סבירא ליה אם הוא קטן שאינו בר חיובא ועושה תשובה כמו בר חיובא יש לו שבח טפי, ורב סבר אחר שנעשה בר חיובא עדיף טפי משום דתקיף יצריה טובא:

ד. חדושי אגדות [ספרי המהר"ל] מסכת עבודה זרה דף יט עמוד א

לא ילמד תורה אלא ממקום שלבו חפץ. הטעם לדבר זה מפני כי התורה יש לו יחוס אל המקבל כי הוא נקרא תורתו כאשר מקבל אותו, ולפיכך אין לו ללמוד אלא ממקום שלבו חפץ, שדבר זה מתיחס אליו עד שנקרא תורתו.

ה. מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת עבודה זרה דף יט עמוד א

סליק ספרא לוי אמר לייתי משלי ר' שמעון ברבי אמר לייתי תהלים כפייה ללוי וכו'. מדנקט לה בכי האי גוונא דסליק ספרא נראה דאשמעינן שבשעה שמסיימין ספר אחד יש להתחיל ספר האחר כמו שאנו עושים בשמחת תורה ע"פ המדרש מפני קטרוג השטן ודקאמר דכפייה ללוי וכו' סתם מאיזה טעם כפייה ללוי [1] ויש לפרש משום דסדרן של כתובים כך הוא תהלים ואח"כ משלי כדאמרינן בפ"ק דב"ב [2] ועי"ל לפי שספר תהלים כולו יראת שמים וספר משלי כולו דברי חכמה ומשל ואמרינן כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכו'.

ו. עיון יעקב (על עין יעקב) עבודה זרה פרק א - לפני אידיהן דף יט עמוד א אות מב

בתחלה נקרא על שמו של הקדוש ברוך הוא. ואפשר עוד לחלק בין תורה שבכתב שהיא של הקדוש ברוך הוא משא"כ תורה שבע"פ ניתנה לחכמים לחדש בה כדאמרינן אפילו מה שתלמיד וותיק עתיד לחדש נקרא על שמו לכך כתב ובתורתו יהגה לשון עיון וחידוש כדבסמוך:

ז. בן יהוידע על עבודה זרה דף יט/א

שם משל לצייד שצד צפורים. נ"ל בס"ד הא דמדמי בעל תורה לצייד, על שם שהיא צד ניצוצי הקדושה מן הקליפה ע"י לימוד החזרה כי ע"י עסק התורה עושה בירור גדול לנשמות המגולגלים בדומם צומח חי ומדבר ולכן נמשל לצייד:

ח. רש"ש על עבודה זרה דף יט/א

לעולם ליגרס אינש ואע"ג דמשכח כו'. נראה דר"ל דע"י שאינו לומד בעיון ובעומק משכח מהר כמו שדרשו בפסוק ואף חכמתי עמדה לי תורה שלמדתי באף עמדה לי פ"י נשאר אצלי עומד קיים:

=====

ט. תוספות מסכת עבודה זרה דף יט עמוד ב ד"ה ישלש אדם

ישלש אדם שנותיו וכו' אלא ליומי - פ"ה ב' ימים מקרא ב' ימים משנה וב' ימים תלמוד ולשון ליומי דחקו לפרש כן מיהו אכתי איכא לאקשווי מי ידע כמה חי לכך נראה ליומי בכל יום ולכך תקנו פסוקי התמיד ומשנת איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל ונראה לר"ת דאנו שעוסקין בתלמוד בבלי דיינו כי הוא כלול במקרא במשנה ובתלמוד כדאמרינן בסנהדרין (דף כד.) בבל כלול במקרא כלול במשנה כלול בתלמוד.

י. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף יט עמוד ב

וכתבו בשם רב עמרם ז"ל כי מפני מימרא זו נהגו העם בכל יום שחרית לקרוא פרשה של תורה את קרבני לחמי וזהו מקרא, ואח"כ פרק איזהו מקומן משום משנה, ואחר כך רבי ישמעאל אומר משום תלמוד, כדי שיצאו בזה ידי חובה אותם שאין להם פנאי כל היום לתלמוד, וזה שבררו להם פרק איזהו מקומן יותר משאר הפרקים, אומר מורי נר"ו מפני שכולו שנוי בלא שום מחלוקת כלל, ואף על פי שאין כולו הלכה דהא קתני הפסח אינו נאכל אלא עד חצות ואנן קיימא לן לדעת רבינו הרמב"ן ז"ל כרבי עקיבא דסבירא ליה אכילת פסחים כל הלילה, דהא איכא חדא סתמא כוותיה במסכת מגילה בפ"ב (כ' ב'), מ"מ אחר שנשנה כל הפרק כולו בלא מחלוקת כלל הוא ראוי לשנות יותר משאר פרקים.

יא. שפתי כהן על יו"ד סימן רמו

(ה) ויש אומרים שבש"ס כו'. כתב הדרישה יש בעלי בתים נוהגים לתלמוד בכל יום גפ"ת ולא שאר פוסקים ומביאים ראיה מהא דאמרינן סוף (גדרים) [גדה] תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא אבל ל"נ שיש לתלמוד ספרי הפוסקים דיני התורה כמו הרי"ף ומרדכי והרא"ש ודומיהן דזהו שורש ועיקר לתורתנו ואינם יוצאים כלל בלימוד גמפ"ת דהא דתנא דבי אליהו כו' כבר כתב רש"י שם השונה הלכות פירוש הלכות פסוקות ומ"ש ר"ת כאן ש"ס בבלי כלול כו' קאי אמש"ר לפני זה אלימוד ט' שעות ביום דכיון שיש לו פנאי גדול ילמוד בש"ס אבל הנך בעלי בתים שאינם לומדים רק ג' או ד' שעות לא ילמדו בש"ס לחוד כנ"ל ע"כ:

יב. עץ יוסף (על עין יעקב) עבודה זרה פרק א - לפני אידיהן דף יט עמוד ב אות מה

מ"ד כי רבים חללים וכו'. ראיתי בספר אחד ושכחתי שמו דלכן בדברות ראשונות כתיב לא תרצח בקמ"ץ שהגיע להוראה ואינו מורה שקמץ פיו מלהורות עצומים כל הרוגיו. ובדברות אחרונות כתיב לא תרצח בפת"ח שהוא תלמיד שלא הגיע להוראה ופותח פיו ומורה רבים חלליו. וזהו שאנו מתודים על חטא שחטאנו לפניך ביודעים ובלא יודעים. ביודעים להורות ואינם מורים ובלא יודעים להורות ומורים:

יג. ענף יוסף (על עין יעקב) עבודה זרה פרק א - לפני אידיהן דף יט עמוד ב אות מה

ועלהו לא יכול אפילו שיחת חולין של ת"ח צריכין לימוד. ולכאורה מאי תלמודא וכתב הגר"א הובא בספר מעלת התורה וז"ל ונראה דידוע שהאדם נמשל לעץ כמ"ש כי האדם עץ השדה והדיבור שלו הוא הפרי. וע"כ נקרא ניב שפתים מלשון תנוכות השדה כי זה הוא עיקר חיות האדם כדמתרגמין ע"פ ויהי האדם לנפש חיה לרוח ממללא. אך כל זה הוא כשהאדם מדבר בתורה. אבל כשהדבור הוא בעניני העולם הזה הם לחיזוק ולקיום הגוף בעבודת הבורא ית"ש. ואיתא במדרש ע"פ וכל שיח השדה טרם יצמח הם אילני סרק שעליהן מסריקין זה על זה ומטריפין נמצא הקול היוצא מן העלין נקרא שיח. ולכן אצל הת"ח נקרא שיחת חולין שלו הדיבור בעניני העוה"ז עלין. ולכן אמרו אפילו שיחת חולין של ת"ח צריכין לימוד שבוודאי אין משיחים אפילו צרכי גופם אלא ע"פ התורה. וזה הוא ועלהו לתרופה להתיר פה איך לדבר עכ"ל:

יד. תוספות מסכת עבודה זרה דף יט עמוד ב ד"ה מכוש אחרון

מכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה - וא"ת מ"מ הלא הוא אסור ליהנות מדמי עבודת כוכבים אפילו בפחות משה פרוטה וא"כ נמצא איסור מעורב בשכרו וי"ל כיון דבשביל מכוש זה האחרון לא היה העובד כוכבים נותן ממנו משכירותו פחות א"כ אין לו עליו שכר עבודת כוכבים כלל ואף על פי שעובד כוכבים מקפיד על פחות משה פרוטה בגזל מ"מ הכא ליכא קפידי כולי האי.

טו. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף יט עמוד ב

מכוש אחרון אין בו שוה פרוטה. ואם תאמר וכי פחות משה פרוטה דע"ז מותר הוא בהנאה, הא ודאי אסור דהא כתיב (דברים י"ג י"ח) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, וכיון שנתערב כולו אסור מחמתו, ויש לומר דאנן הכי קאמרין דמכוש אחרון כיון שאין בו שוה פרוטה לא חשיב שכר, שלא היה הגוי מחסר משכירותו כלום אפילו לא היה עושהו כיון שאין בו שוה פרוטה, כנ"ל.